

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.39>

УДК 332.8: 330.43:330.3:338.5

Т. Б. Лебеда,

к. е. н., провідний науковий співробітник,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0778-4819>

**ЕКОНОМІКО–МАТЕМАТИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ЦІН НА
КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ ТА ЕНЕРГОНОСІЇ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ НА
ДИНАМІКУ МАКРОПОКАЗНИКІВ В УКРАЇНІ**

T. Lebeda,

PhD in Economics, Leading Researcher,

Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine, Kyiv

**ECONOMIC-MATHEMATICAL ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF
PRICES FOR COMMUNAL SERVICES AND ENERGY SUPPLY FOR
THE POPULATION ON THE DYNAMICS OF MACRO INDICATORS IN
UKRAINE**

Ця стаття є розвитком попередніх досліджень автора на тему впливу зміни житлово-комунальних тарифів на макроекономічну динаміку в Україні. У статті досліджено особливості правового регулювання цін на комунальні послуги та енергоносії для населення в умовах воєнного стану. Проаналізовано динаміку цін на послуги у секторі «Житло, вода,

електроенергія, газ та інші види палива» у воєнні роки. За допомогою економіко-математичних методів оцінено (у кількісному виразі) вплив зміни зазначених цін на рівень споживчої інфляції та кінцеве споживання домогосподарств, у тому числі за сценарієм, що враховує очікування щодо росту цін на окремі комунальні послуги та енергоносії вже у найближчій перспективі. Обґрунтовано напрями послаблення негативного впливу росту житлово-комунальних тарифів на рівень життя населення.

This article is a development of the author's previous research on the impact of changes in housing and communal tariffs on macroeconomic dynamics in Ukraine. The article examines the peculiarities of legal regulation of prices for communal services and energy sources for the population in the conditions of martial law, analyzes the dynamics of prices for services in the sector "Housing, water, electricity, gas and other types of fuel" during the war years. The conditions in which the utility sphere and energy found themselves as a result of the military actions of the Russian Federation against Ukraine were analyzed (significant scale of damage/destruction of utility and energy facilities; increase in the cost of production of utility services and energy carriers due to the increase in prices for materials, components, labor; significant increase in indebtedness population), and the need to increase prices for communal services and energy carriers for the population has been proven.

The article emphasizes that price increases, solving the problem of financing the reconstruction of utility/energy facilities and reimbursing the cost of their production, at the same time affect the development of inflationary processes and household consumption (which will be faced with the need to save more expensive services/resources), and therefore in order to make optimal pricing decisions, it is important to take into account their macroeconomic and social consequences. As a result of the conducted economic and mathematical studies, a quantitative assessment of the impact of the increase in prices for utility services and energy carriers on the level of general inflation and the reduction of the real final

consumption of households was carried out - according to conditional (theoretical) scenarios and a realistic scenario that takes into account expectations regarding the increase in prices for individual utility services and energy carriers already in the near future (based on the provisions of the current legislation and forecasts of specialists and experts). The results of the calculations can be used in the framework of the development of decisions regarding the increase in prices for utility services and energy carriers for the population.

The article substantiates the directions of weakening the negative impact of the growth of housing and communal tariffs on the standard of living of the population. Directions for minimizing the risks of the population not receiving housing and communal services in war conditions are formulated.

Ключові слова: *економіко-математичні дослідження, житлово-комунальні послуги, споживчі ціни, економічна динаміка.*

Keywords: *economic and mathematical research, housing and communal services, consumer prices, economic dynamics.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Необхідність оперативного відновлення зруйнованих/пошкоджених внаслідок військових дій РФ проти України об'єктів енергетики та комунальної інфраструктури потребує залучення значних обсягів фінансування, важливим джерелом якого є тарифи. Разом з тим підвищення цін на комунальні послуги та енергоносії для населення – у воєнні і особливо повоєнні роки (коли буде скасовано мораторій на підвищення цін на природний газ, гарячу воду, опалення) – може стати суттєвим інфляційним чинником та обмежити споживання домогосподарств через необхідність економії. Оцінка макроекономічного впливу підвищення цін на комунальні послуги та енергоносії для населення може бути використана у рамках виробітки цінової політики для аналізу інфляційних та соціальних наслідків такого підвищення.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку житлово-комунального господарства є предметом дослідження таких науковців, як В.Лук'янов [1], Г.Жовтяк [2], І.Килимник, Т.Коляда [3]. Проте ці дослідження стосуються питань розвитку та реформування галузі у довоєнний період. У пропонованій статті автором аналізуються нові реалії стану комунального господарства внаслідок військової агресії РФ проти України, особливості регулювання тарифів для населення в умовах війни, оцінюється макроекономічний вплив очікуваного підвищення цін на комунальні послуги та енергоносії. Ця стаття є продовженням досліджень автора [4], з урахуванням воєнних реалій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою написання статті є: аналіз особливостей законодавства у сфері регулювання цін в умовах війни; дослідження динаміки споживчих цін на комунальні послуги і енергоносії у воєнний період; розробка методичних підходів для здійснення кількісної оцінки впливу зміни тарифів на динаміку індексу споживчих цін і кінцевого споживання домогосподарств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Законодавчі основи регулювання цін на енергоносії та комунальні послуги для населення. Особливості ціноутворення в умовах війни.

Згідно з законодавством України ціни на електроенергію, природний газ та комунальні послуги регулюються державою у особі НКРЕКП, та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень.

Формування цін на житлово-комунальні послуги (ЖКП) відбувається на основі положень Постанови КМУ від 01.06.2011 р. № 869 “Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги” [5] – у розрізі кожного виду житлово-комунальних послуг. До Постанови додаються: Порядок формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води; Порядок формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення; Порядок

формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій; Порядок розрахунку роздрібного тарифу на електричну енергію; Порядок встановлення роздрібних цін на природний газ для населення. Згідно з цими порядками відповідні тарифи формуються за кожним суб'єктом господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, з урахуванням економічно обґрунтованих планованих витрат на виробництво житлово-комунальних послуг, прибутку та інвестиційної складової.

Ціни на електроенергію для населення регулюються урядом – фіксовані ціни для побутових споживачів встановлюються відповідною постановою КМУ на певний період.

Ціни на природний газ для побутових споживачів, починаючи з 01.08.2020, є договірними – встановлюються на підставі договору між постачальником та споживачем.

З метою захисту населення України в умовах війни 29.07.2022 р. було прийнято Закон України «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» [6]. Цим законом встановлено, що *протягом дії воєнного стану в Україні та шести місяців після місяця, в якому воєнний стан буде припинено або скасовано:*

– **забороняється підвищення тарифів на:** послуги з розподілу природного газу для побутових споживачів; теплову енергію (її виробництво, транспортування та постачання) для населення; послуги з постачання теплової енергії для населення та постачання гарячої води для населення;

– ціна на природний газ для побутових споживачів, якщо вони уклали договір з суб'єктом ринку природного газу, на якого відповідно до Закону України «Про ринок природного газу» покладено спеціальні обов'язки, **не підлягає збільшенню** від ціни, що застосовувалася станом на 24 лютого 2022 року.

Чинним законодавством України *не встановлено мораторій на підвищення тарифів* на централізоване водопостачання холодної води (ЦВП), централізоване водовідведення (ЦВВ), постачання електроенергії, ряд інших житлово-комунальних послуг.

З табл. 1 видно, що суттєвий ріст індексу споживчих цін (ІСЦ) по групі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» відбувся у 2023 та 2024 роках – за рахунок значного росту цін на електроенергію (табл. 2), у той час як загальний ІСЦ показав найбільше зростання у 2022 р. (122,7%), стабілізувавшись у 2023–2024 рр.

Таблиця 1. Динаміка ІСЦ на комунальні послуги та енергоносії, до грудня попереднього року, %

Товари та послуги / Роки	Грудень 2022	Грудень 2023	Серпень 2024
Індекс споживчих цін	122,7	105,1	104,9
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива, у т.ч.:	106,0	112,8	118,1
– фактична плата за житло (оренда житла)	117,6	108,1	104,9
– утримання та ремонт житла	124,6	103,4	102,9
– водопостачання	112,0	100,8	100,0
– прибирання сміття	115,3	105,5	104,0
– каналізація	114,9	100,7	100,0
– послуги з управління багатоквартирними будинками	103,2	103,0	108,6
– електроенергія	100,0	169,7	163,6
– природний газ	99,7	100,0	100,0
– гаряча вода, опалення	100,2	100,0	100,0

Джерело: сформовано на основі [7].

Таблиця 2. Зміна тарифів на електроенергію для населення в період широкомасштабної війни

Період	Тариф, коп. за 1 кВт·год,	Нормативний документ
01.10.2021–31.05.2023		Постанова КМУ №859 від 11.08.2021 [8] Постанова КМУ №453 від 16.04.2022 [9]
– за обсяг споживання до 250 кВт·год	144,0	
– за обсяг споживання понад 250 кВт·год	168,0	
01.06.2023– 31.05.2024	264,0	Постанова КМУ № 544 від 30.05.2023 [10]
01.06.2024– 30.04.2024	432,0	Постанова КМУ № 632 від 31.05.2024 [11]

Джерело: сформовано на підставі [8–11].

Заборгованість населення за отримані житлово-комунальні послуги.

Незважаючи на мораторій на підвищення цін на ряд житлово-комунальних послуг для населення під час війни, обсяг боргів населення за отримані послуги продовжує зростати.

ДССУ з початку широкомасштабної війни не оприлюднює даних щодо заборгованості населення за ЖКП. За останніми опублікованими даними, на кінець 2021 р. ці борги становили понад 81 млрд грн, у т.ч.: 34 млрд грн за постачання та розподіл газу; 27 – за тепло та гарячу воду; 7,7 – за постачання та розподіл електроенергії; 6,4 – за централізоване водопостачання та водовідведення; 5,6 млрд грн – за управління багатоквартирними будинками; 1,3 млрд грн – за вивезення побутових відходів [12].

Після повномасштабного вторгнення РФ уряд України з метою підтримки населення постановою КМУ № 206 від 05.03.2022 р. «Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану» [13] наклав заборону на припинення ЖКП, нарахування штрафів та пені та стягнення заборгованості з населення. Як результат, заборгованість за надані ЖКП у 2022-2023 рр. суттєво зростає.

Довідка.

За інформацією голови НКРЕ К.Ущатовського [14] за два воєнні роки борг населення за спожиту електроенергію збільшився на 41% проти довоєнного часу.

За оцінками Ю.Бойка [12] загальний обсяг заборгованості за комунальні послуги може становити близько 240 млрд грн.(станом на кінець 2023 р.).

За інформацією Опендатабот [15] станом на липень 2024 р. в Україні налічується 701 тис. проваджень про стягнення боргів за житлово-комунальні послуги (ЖКП). Від початку повномасштабної війни боргів побільшало на 37%. Так, станом на лютий 2022 в реєстрі було 512 359 проваджень через несплату комунальних послуг. Наприкінці 2023 р. в Єдиному реєстрі боржників налічувалося вже 659 684 боргів за комуналку. За перше півріччя 2024 р. їх кількість зросла ще на 6,3%, досягнувши 701 051 проваджень. При цьому 36,9% від усієї кількості боргів становить несплата за опалення (258,8 тис.), на другому зі значним відривом знаходяться борги за водопостачання — 18,6% (130,2 тис.), на третьому борги за електроенергію — 9,7% (7,9 тис.).

Це змусило Кабінет міністрів України прийняти рішення про скасування уведеного мораторію, крім людей, які проживають на окупованих територіях і в місцевості, де тривають бойові дії – постановою КМУ № 1405 від 29.12.2023 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оплати житлово-комунальних послуг» [16] було скасовано заборону на припинення житлово-комунальних послуг, нарахування штрафів та пені, а також на стягнення заборгованості населення за житлово-комунальні послуги.

Погашення боргів населення за ЖКП та недопущення їх накопичення у майбутньому позитивно впливатиме на процеси відбудови й розвитку комунальних систем, погашення боргів між учасниками відповідних/суміжних ринків, забезпечення вільного доступу до послуг та підвищення їх якості, а також сприятиме стабілізації динаміки цін/тарифів на житлово-комунальні послуги для населення.

Зростання цін на комунальні послуги та енергоносії для населення та їх вплив на індекс споживчих цін та реальне кінцеве споживання домогосподарств в Україні: економіко-математичні дослідження.

Відповідно до чинного законодавства України, до кінця дії військового стану та шість місяців потому встановлено мораторій на підвищення цін на постачання природного газу, теплової енергії й гарячої води для населення. Тарифи на електроенергію, постачання холодної води/водовідведення, послуги з обслуговування житла з високою ймовірністю будуть зростати, що обумовлюється, по-перше, необхідністю відновлення пошкоджених/зруйнованих об'єктів енергетики та житлово-комунального господарства, по-друге – суттєвим зростанням собівартості їх виробництва внаслідок зростання цін на матеріали, комплектуючі, працю.

Довідка 1. За оцінкою аналітиків Київської школи економіки (здійсненою у рамках проєкту «Росія заплатить») [17], станом на травень 2024 р. прямі збитки енергетичного сектору України сягнули понад \$16,1 млрд. При цьому найбільші збитки спричинило руйнування об'єктів генерації електричної енергії (\$8,5 млрд) та магістральних ліній передачі електроенергії (\$2,1 млрд).

Довідка 2. За інформацією президента Асоціації «Укрводоканалекологія» Д.Новицького (03.04.2024) [18]: через повномасштабну російську агресію пошкоджено 583 об'єкти (відновлено 223) та 1108 кілометрів водопровідно-каналізаційних мереж (відновлено 277 кілометрів). Наразі тільки 64% споживачів мають постійний доступ до систем централізованого водопостачання та водовідведення; водопровідно-каналізаційна галузь України зазнала збитків на 11 млрд дол., при цьому чинні тарифи покривають лише 43% потреб водоканалів.

Отже, існують об'єктивні умови для підвищення цін на житлово-комунальні послуги. Проте, з іншого боку, таке підвищення може розглядатися як фактор, що негативно вплине на макроекономічну динаміку, зокрема сприятиме росту інфляції і скороченню реального кінцевого споживання домашніх господарств.

Проведений кореляційний аналіз (табл. 3) доводить наявність суттєвого позитивного впливу фактора «ІСЦ по сектору «Житло, вода, електроенергія,

газ та інші види палива» на загальний ІСЦ в Україні, тобто динаміка загального СРІ у значній мірі залежить від зміни цін у секторі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива». А отже при розробці заходів цінової політики у сфері житлово-комунального господарства важливо проаналізувати їх вплив на інфляційні процеси.

Таблиця 3. Кореляція між ІСЦ на товари і послуги в Україні (СРІ) і ІСЦ у секторі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» (СРІ_ЖКГ) на періоді 2002-2023 рр.

	СРІ	СРІ_ЖКГ
СРІ	1.000000	0.816489
СРІ_ЖКГ	0.816489	1.000000

Джерело: розрахунки автора в системі економетричного моделювання EViews.

Для оцінку впливу ймовірної зміни цін у секторі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» на загальний ІСЦ в Україні використано чинну вагову структуру ІСЦ ДССУ [19]. В табл. 4 наведено результати умовних (теоретичних) розрахунків впливу росту зміни споживчих цін на окремі види житлово-комунальних послуг на загальний ІСЦ.

Представлені в табл. 4 розрахунки є умовними, проте вони дають можливість порівняти вплив зростання цін по кожному виду житлово-комунальних послуг на загальний ІСЦ – найбільший вплив спричиняє зростання цін на природний газ, гарячу воду, опалення, електроенергію.

Таблиця 4. Оцінка (теоретична) зміни ІСЦ за рахунок зміни цін на житлово-комунальні послуги та енергоносії для населення

Послуга/товар	Зміна цін, %	Зміна ІСЦ, в.п.	Зміна цін, %	Зміна ІСЦ, в.п.	Зміна цін, %	Зміна ІСЦ, в.п.
Фактична плата за житло (оренда житла)	20	0,18	50	0,4575	100	0,915
Плата за власне житло	20	0,09	50	0,216	100	0,432
Утримання та ремонт житла	20	0,02	50	0,039	100	0,078
Водопостачання	20	0,04	50	0,111	100	0,222
Прибирання сміття	20	0,02	50	0,0415	100	0,083
Каналізація	20	0,02	50	0,058	100	0,116
Інші послуги, пов'язані з утриманням житла	20	0,06	50	0,1455	100	0,291
Електроенергія	20	0,33	50	0,836	100	1,672
Газ	20	0,53	50	1,326	100	2,652
Тверде паливо	20	0,10	50	0,2465	100	0,493
Гаряча вода, опалення	20	0,34	50	0,859	100	1,718
За сектором "Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива"	20	1,73	50	4,3355	100	8,671

Джерело: розрахунки автора.

Крім впливу на інфляцію, зростання житлово-комунальних цін спричинятиме обмежуючий вплив на реальне кінцеве споживання домогосподарств, які опиняться перед необхідністю економити більш дорогі послуги/ресурси. Проведені економетричні дослідження (табл. 5) доводять наявність суттєвого позитивного впливу на динаміку реального кінцевого споживання домашніх господарств таких факторів, як реальна зміна ВВП (загальна макроекономічна ситуація в країні) і реальна зміна заробітної плати (джерело доходів для здійснення кінцевого споживання). Фактор ІСЦ по сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» негативно (зі знаком «-») впливає на реальне кінцеве споживання домашніх господарств.

Статистичні показники згенерованого рівняння (табл. 5), а також порівняння фактичної і спрогнозованої (ex-post прогноз) динаміки реального кінцевого споживання домашніх господарств (рис. 1) свідчать про досить

високі прогностичні характеристики цього рівняння. А отже воно може бути використане для отримання сценарних оцінок.

**Таблиця 5. Оцінка впливу реальної динаміки ВВП,
середньомісячної ЗП та зміни цін у секторі «Житло, вода,
електроенергія, газ та інші види палива» на реальне кінцеве споживання
домашніх господарств**

Dependent Variable: CPDG_I

Method: Least Squares

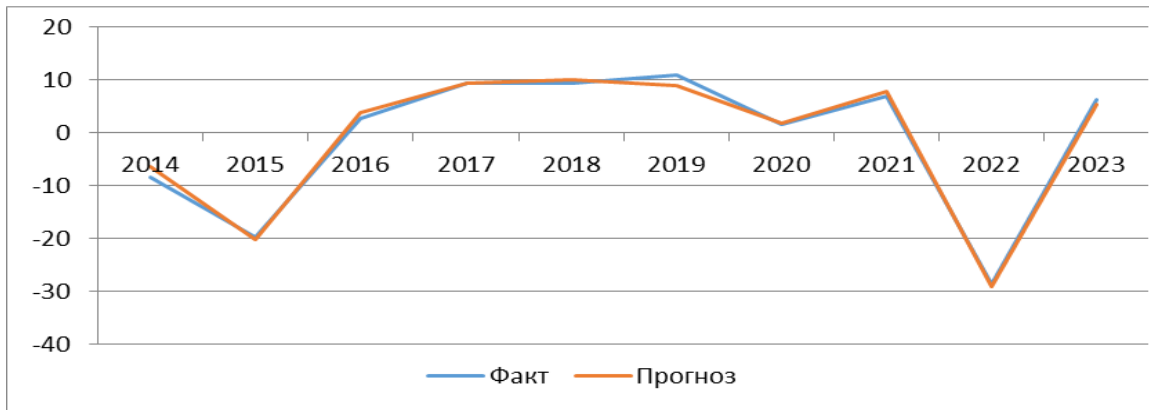
Date: 10/02/24 Time: 10:33

Sample (adjusted): 2012 2023

Included observations: 12 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-22.22605	10.15746	-2.188150	0.0649
GDP_I	0.978728	0.085615	11.43178	0.0000
CPDG_I(-1)	0.088951	0.038389	2.317070	0.0536
CPI_JKG	-0.055595	0.018716	-2.970528	0.0208
ZPREAL_I	0.302616	0.080741	3.747960	0.0072
R-squared	0.992359	Mean dependent var	0.483333	
Adjusted R-squared	0.987992	S.D. dependent var	12.76720	
S.E. of regression	1.399040	Akaike info criterion	3.803787	
Sum squared resid	13.70120	Schwarz criterion	4.005832	
Log likelihood	-17.82272	Hannan-Quinn criter.	3.728983	
F-statistic	227.2649	Durbin-Watson stat	2.896223	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Джерело: розрахунки автора в системі економетричного моделювання EViews.

Рис. 1. Динаміка реального кінцевого споживання домашніх господарств – фактична і розрахована по ex-post прогнозу

*Джерело: за розрахунками автора в системі
економетричного моделювання EViews.*

Умовні позначення:

- CPDG_I – реальна зміна кінцевого споживання домашніх господарств, рік до попереднього року;
- GDP_I – реальна зміна ВВП, в зіставних цінах, рік до попереднього року;
- ZPREAL_I – реальна зміна середньомісячної заробітної плати, рік до попереднього року;
- CPI_GKG – індекс споживчих цін по сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива».

Розрахунок реальної зміни кінцевого споживання домашніх господарств (табл. 6) здійснено з використанням згенерованого рівняння (табл. 5) залежно від умовних (теоретичних) варіантів росту цін у секторі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива». Розрахунки проведено на базі довоєнного 2021 р. та воєнних 2022 і 2023 рр. – як результат розрахунків узято середню арифметичну.

Таблиця 6. Оцінка реальної зміни кінцевого споживання домогосподарств за рахунок зміни цін у секторі «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива»

Варіанти зміни споживчих цін по сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива», %	0	+10	+20	+50	+100
Відповідна зміна реального кінцевого споживання домогосподарств, в.п.	0	-0,489	-1,179	-2,529	-5,074

Джерело: розрахунки автора.

Як видно з табл. 6, збільшення цін по сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» призводить до відповідного скорочення реального кінцевого споживання домашніх господарств, в першу чергу за рахунок вимушеної економії дорогих енергоресурсів.

Пропоновані підходи було використано для оцінки впливу на динаміку макропоказників очікуваного (вже у найближчій перспективі, орієнтовно у 2025 р.) підвищення цін/тарифів (згідно заяв уповноважених посадових осіб та прогнозів експертів) на електроенергію, централізоване водопостачання та водовідведення, інші житлово-комунальні послуги. Результати розрахунків представлено в табл. 7.

Таблиця 7. Оцінка впливу на динаміку макропоказників очікуваної (декларованої уповноваженими особами) зміни тарифів на послуги сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива»

Послуги	Очікувана зміна цін, %
Фактична плата за житло (оренда житла)	+10
Плата за власне житло	+10
Утримання та ремонт житла	+7
Водопостачання	+50
Прибирання сміття	+7
Каналізація	0
Інші послуги, пов'язані з утриманням житла	+10
Електроенергія	+60
Газ	0
Тверде паливо	+10
Гаряча вода, опалення	0
Оцінена зміна ІСЦ за рахунок зміни цін по сектору «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива», в.п.	+1,34
Зміна реального кінцевого споживання домогосподарств, в.п.	-0,08

Джерело: розрахунки автора.

Згідно розрахунків, представлених в табл. 8, очікуване зростання цін на житло (на 7-10%), водопостачання і водовідведення (на 50%) і на електроенергію (на 60%) призведе до збільшення ІСЦ на 1,34 в.п., яке, у свою чергу, спричинить скорочення обсягу реального кінцевого споживання домашніх господарств на 0,08 в.п. (За чинним законодавством діє мораторій на підвищення цін на природний газ, теплоенергію та гарячу воду для населення).

Напрями пом'якшення негативного впливу зростання житлово-комунальних тарифів на рівень життя населення.

Пом'якшенню негативного впливу зростання цін на ЖКП та енергоносії на добробут населення сприятимуть:

- поступовість підвищення цін/тарифів для населення. Рішення про підвищення тарифів на окремі ЖКП та постачання енергоносіїв має прийматися з урахуванням доходів населення – очікуваної динаміки реальної заробітної плати, планованої індексації пенсій та інших соціальних виплат;

- швидка адаптація державної підтримки соціально-вразливих верств населення до зміни ситуації;

- забезпечення принципу енергоефективності при відновленні житлового фонду, розробка ефективного поведження з пошкодженим морально й фізично застарілим житлом. Представляється важливим, щоб при відбудові пошкоджених/зруйнованих об'єктів житла було забезпечено застосування виключно інноваційних будівельних технологій, зокрема сучасних архітектурних рішень, менеджменту будівництва, сучасних матеріалів, дотримання сучасних вимог енергоефективності й енергозбереження – застосування таких принципів має бути врегульовано на законодавчому рівні. Застосування сучасних будівельних норм дозволить населенню суттєво зменшити обсяг споживання комунальних й енергетичних ресурсів та економити кошти – не поступаючись рівнем комфортності життя;

- застосування інноваційних технологій та сучасних підходів при відновленні комунальних та енергетичних об'єктів, упровадження сучасного

менеджменту підприємств–надавачів послуг – це дозволить зменшити собівартість виробництва, скоротити технологічні втрати та знизити рівень аварійності при наданні послуг, а отже гальмуватиме зростання тарифів. Обов’язковість використання сучасних технологій при відбудові комунальних та енергетичних об’єктів має бути закріплена на законодавчому рівні.

Мінімізація ризиків та забезпечення надійного постачання житлово-комунальних і енергетичних послуг населенню в умовах війни.

Як напрями мінімізації ризиків неотримання населенням житлово-комунальних послуг можуть розглядатися такі, як:

- створення систем швидкого реагування на надзвичайні ситуації, як то: логістичних ланцюгів поставки питної води у разі припинення водопостачання населенню, доставки необхідних реагентів для очищення води та стічних вод; облаштування локальних (стаціонарних, пересувних) пунктів розливу якісної питної води; упровадження заходів для підтримання функціонування під час відключення електроенергії, зокрема через використання резервного та енергогенеруючого обладнання;

- децентралізація генерації, роззосередження енергооб’єктів (замість відновлення крупних критично пошкоджених енергооб’єктів – будівництво кількох менш крупних дистанційно розташованих), упровадження малих когенераційних установок та маневрової генерації – в першу чергу для підтримання функціонування критичної інфраструктури; створення умов для широкого упровадження енергоустановок для побутового використання домогосподарствами (державне стимулювання виробників такого обладнання, фінансова підтримка домогосподарств щодо його придбання та експлуатації);

- тісна співпраця з місцевою владою та налагодження міжнародних зв’язків на різних рівнях щодо швидкого відновлення та модернізації комунальних та енергетичних об’єктів;

– проведення постійного навчання персоналу з урахуванням особливостей роботи в умовах війни.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Необхідність збільшення цін на житлово-комунальні послуги та енергоносії обумовлюється нагальними потребами оперативного відновлення пошкоджених/зруйнованих внаслідок військових дій РФ об'єктів енергетичної та комунальної інфраструктури – для забезпечення повноцінного доступу споживачів до відповідних послуг необхідного обсягу та якості. Підвищення цін, вирішуючи проблему фінансування такого відновлення, разом з тим спричиняє ріст інфляції і чинить обмежуючий вплив на споживання домогосподарств, а отже для виробітки оптимальних цінових рішень важливо враховувати їх макроекономічні та соціальні наслідки.

В результаті проведених економіко-математичних досліджень здійснено кількісну оцінку впливу зростання цін на комунальні послуги та енергоносії на рівень загальної інфляції і скорочення реального кінцевого споживання домашніх господарств – за умовними (теоретичними) сценаріями та реалістичним сценарієм, який враховує очікування щодо росту цін на окремі комунальні послуги та енергоносії вже у найближчій перспективі (виходячи з положень чинного законодавства та прогнозів фахівців і експертів). Результати розрахунків можуть бути використані у рамках розробки рішень щодо підвищення цін на комунальні послуги та енергоносії для населення.

В якості подальшого розвитку представлених досліджень бачиться вивчення та оцінка факторів, які сприятимуть послабленню негативного впливу зростання цін на житлово-комунальні послуги та енергоносії на інфляційні процеси та добробут населення.

Література

1. Лук'янов В. І. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку житлово-комунального господарства регіонів України. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 206-211. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000850829>.
2. Жовтяк Г.А., Волохова І.В., Волохов В.А. Стратегічні напрями розвитку житлово-комунального господарства регіону. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 17. С. 56-59. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/17.11>.
3. Перспективи розвитку державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства: колективна монографія. / І.І. Килимник та ін. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 138 с.
4. Лебеда Т.Б. Вплив зростання тарифів на житлово-комунальні послуги на динаміку макропоказників в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. №7-8. С. 67-75.
5. Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги: Постанова КМУ від 01.06.2011 № 869. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244455637>.
6. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування: Закон України від 29.07.2022 р. № 2479-IX. Дата оновлення: 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-20#Text>.
7. Індекси споживчих цін на товари та послуги, до грудня попереднього року. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscgr10_u.html.
8. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 11.08.2021 №859. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-ka-a859>.
9. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483: Постанова КМУ від 16.04.2022 №453. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu->

ministriv-ukrayini-vid-5-cherhvnya-2019-r-483-453.

10. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483: Постанова КМУ від 30.05.2023 № 544. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-5-cherhvnia-2019-r-s455-300523>.

11. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483: Постанова КМУ від 31.05.2024 № 632. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-5-cherhvnia-2019-r-t310524>.

12. Олійник С. Борги за комуналку: скільки накопичилося і хто заплатить. *Українська Енергетика*. 25.01.2024. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/borhy-za-komunalku-skilky-nakopychylosia-i-khto-zaplatyt>.

13. Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 № 206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-%D0%BF#Text>.

14. Ільченко Л. У НКРЕКП пояснили, чому довелося скасовувати мораторій на стягнення боргів за ЖКП. *Економічна правда*. 12.01.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/12/708700/>.

15. Понад 700 тисяч боргів за комуналку зафіксовано в Україні. *Опендатабот*. 31.07.2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/debts-2024-7>.

16. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оплати житлово-комунальних послуг: Постанова КМУ від 29.12.2023 № 1405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-2023-%D0%BF#Text>.

17. Збитки та втрати енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії перевищили \$56 млрд — оцінка KSE Institute станом на травень 2024 року. *Київська школа економіки*. 10.06.2024. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-energetichnogo-sektoru-ukrayini-vnaslidok-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosiyi-perevishhili-56-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-traven-2024-roku/>.

18. Збитки галузі водопостачання через війну сягнули \$11 мільярдів — Укрводоканалекологія. *Укрінформ*. 03.04.2024. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3848056-zbitki-galuzi-vodopostacanna-cerez-vijnu-sagnuli-11-milardiv-ukrvodokanalekologia.html>.

19. Вагова структура для розрахунку ІСЦ. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/ct/isc/vs_08_u.htm.

References

1. Luk`yanov, V. I. (2017), "Analysis of the current state and development trends of housing and communal services in the regions of Ukraine", *Problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 206-211, available at: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000850829> (Accessed 20 September 2024).

2. Zhovtyak, H.A. Volokhova, I.V. and Volokhov, V.A. (2021), "Strategic directions of the development of housing and communal services in the region", *Pidpryyemstvo ta innovatsiyi*, vol. 17, pp. 56-59. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/17.11>.

3. Kylymnyk, I.I. Kolyada, T.A. Dombrovs'ka, A.V. Brovdiy A.M. (2017), *Perspektyvy rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v haluzi zhytlovo-komunal'noho hospodarstva* [Prospects for the development of public-private partnership in the field of housing and communal services], KHNUMH im. O. M. Beketova, Kharkiv, Ukraine.

4. Lebeda, T.B. (2018), "The impact of rising tariffs for housing and communal services on the dynamics of macro indicators in Ukraine", *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*, vol. 7-8, pp. 67-75.

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), Resolution "On ensuring a unified approach to the formation of tariffs for housing and communal services", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244455637> (Accessed 20 September 2024).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine " About the peculiarities of regulating relations on the natural gas market and in the field of heat supply during martial law and the subsequent restoration of their functioning", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-20#Tekst> (Accessed 15 September 2024).

7. State Statistics Service of Ukraine (2024), “Consumer price indices for goods and services, up to December of the previous year”, available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscgr10_u.html (Accessed 10 September 2024).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “On making changes to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 5, 2019 No. 483 and recognizing some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine as having lost their validity”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-ka-a859> (Accessed 11 September 2024).

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “On amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 5, 2019 No. 483”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-5-chervnya-2019-r-483-453> (Accessed 11 September 2024).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution “On amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 5, 2019 No. 483”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-5-chervnia-2019-r-s455-300523> (Accessed 11 September 2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution “On amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 5, 2019 No. 483”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-5-chervnia-2019-r-t310524> (Accessed 11 September 2024).

12. Oliynyk, S. (2024), “Municipal debt: how much has accumulated and who will pay”, *Ukrayins'ka enerhetyka*, available at: <https://ua-energy.org/uk/posts/borhy-za-komunalku-skilky-nakopychylosia-i-khto-zaplatyt> (Accessed 3 September 2024).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “Some issues of payment of housing and communal services during martial law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-%D0%BF#Tekst> (Accessed 11 September 2024).

14. Ilchenko, L. (2024), “The NKRECP explained why it was necessary to cancel the moratorium on debt collection for housing”, available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/12/708700/> (Accessed 18 September 2024).

15. Opendatabot (2024), “More than 700,000 debts for communal services have been registered in Ukraine”, available at: <https://opendatabot.ua/analytics/debts-2024-7> (Accessed 18 September 2024).

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution “On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the payment of housing and communal services”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-2023-%D0%BF#Tekst> (Accessed 11 September 2024).

17. KSE (2024), “Damages and losses of Ukraine's energy sector as a result of a full-scale Russian invasion exceeded \$56 billion — KSE Institute estimate as of May 2024”, available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-energetichnogo-sektoru-ukrayini-vnaslidok-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosiyi-perevishhili-56-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-traven-2024-roku/> (Accessed 7 September 2024).

18. Ukrinform (2024), “The losses of the water supply industry due to the war reached \$11 billion – Ukrvodokanalekologiya”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3848056-zbitki-galuzi-vodopostacanna-cerez-vijnu-sagnuli-11-milardiv-ukrvodokanalekologia.html> (Accessed 7 September 2024).

19. State Statistics Service of Ukraine (2024), “Weight structure for calculating the CPI”, available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/ct/isc/vs_08_u.htm (Accessed 10 September 2024).

Стаття надійшла до редакції 29.10.2024 р.